

„CYFROWOŚĆ BIBLIOTEK I ARCHIWÓW”

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI

WARSZAWA, 26-27 LISTOPADA 2009 R.

W dobie digitalizacji i automatyzacji procesów bibliotecznych zwiększa się dostępność dokumentów. Wraz z rozwojem technologii i społeczeństwa informacyjnego rośnie również zainteresowanie kolekcjami cyfrowymi. Coraz częściej znajdujemy w Sieci WWW cyfrowe wersje (zdjęcia, skany, pliki komputerowe) różnych dokumentów i obiektów, a dostęp do nich ma coraz większa liczba użytkowników.

Opis dokumentów od lat jest tematem wielu analiz i wystąpień. Zwłaszcza opracowanie rzeczowe określane jest jako trudne i czasochłonne i to niezależnie od tego, czy opisywane obiekty znajdują się w zbiorach biblioteki, muzeum lub innej instytucji, czy są umieszczone w Internecie w wersji cyfrowej. Zarówno opis formalny (bibliograficzny, katalogowy, inwentarzowy), jak i rzeczowy (treściowy) stawiają przed opracowującym duże wymagania.

Coraz częstsze jest podejmowanie przez różne gremia tematu digitalizacji, jej aspektów prawnych czy technicznych, głównie w środowisku bibliotekarskim. Niektóre spotkania mają charakter cykliczny i stanowią stały i istotny punkt na mapie polskiego bibliotekarstwa. Jednak dotychczas nie odbyło się spotkanie, które obejmowałoby szerokie spektrum zagadnień związanych z kolekcjami cyfrowymi, w tym tematykę opracowania rzeczowego zdigitalizowanych zbiorów i wykorzystywania w nich języków informacyjno-wyszukiwawczych.

W dniach 26-27 listopada 2009 r. w Bibliotece Narodowej zorganizowano konferencję pod tytułem „Cyfrowość bibliotek i archiwów”, zorganizowaną przez Bibliotekę Narodową i Komisję Opracowania Rzeczowego Zbiorów przy Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, przy wsparciu merytorycznym Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego.

Zaproponowano poruszenie następujących zagadnień:

- narzędzia opracowania rzeczowego w bibliotekach i archiwach cyfrowych: słowa kluczowe, języki informacyjno-wyszukiwawcze, folksonomie, taksonomie,
- wyszukiwanie informacji o treści dokumentów w bibliotekach i archiwach cyfrowych, efektywność wyszukiwania,
- badania użytkowników zasobów cyfrowych: ich potrzeb i zachowań informacyjnych, strategii wyszukiwawczych,
- potrzeby bibliotekarzy i użytkowników a możliwości i ograniczenia oprogramowania bibliotek i archiwów cyfrowych,
- opis obiektu cyfrowego, standardy metadanych.

Podczas konferencji wystąpiło 20 prelegentów. Referaty wygłosili specjaliści z: Biblioteki Narodowej, Biblioteki Śląskiej, Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy, Biblioteki Jagiellońskiej, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uni-

wersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Ośrodka KARTA, Narodowego Archiwum Cyfrowego oraz Muzeum Narodowego w Warszawie. Dwa referaty wygłosili goście zagraniczni: Marie Balikova z Biblioteki Narodowej w Czechach i dr Yaacov Lozowick z firmy LeverEdge (Izrael).

Szeroki zakres zagadnień oraz nieporuszana wcześniej problematyka opracowania rzeczowego zbiorów cyfrowych sprawiły, że zainteresowanie konferencją było bardzo duże. Wzięło w niej udział ponad 190 osób zajmujących się różnymi aspektami digitalizacji oraz opracowywaniem zbiorów cyfrowych. Podjęte tematy dotyczyły zarówno teorii, jak i praktyki opracowania rzeczowego, przedstawiono doświadczenia polskich instytucji związanych z digitalizacją i opracowaniem zbiorów, omówiono możliwości, jakie daje Internet w zakresie opracowania kolekcji cyfrowych oraz korzyści płynące z udostępniania materiałów bibliotecznych i innych dóbr kultury w wirtualnym świecie, wreszcie zaprezentowano wyniki badań użytkowników zasobów cyfrowych.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał w imieniu Biblioteki Narodowej dyrektor dr Tomasz Makowski, w imieniu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przewodnicząca Stowarzyszenia Elżbieta Stefańczyk, a w imieniu Instytutu Informatyki Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego prof. Jadwiga Woźniak-Kasperek, która również wygłosiła referat wprowadzający pod tytułem *Języki informacyjne – między starymi a nowymi czasami*. Autorka przedstawiła w nim najważniejsze kwestie wiążące się z obecną sytuacją języków informacyjno-wyszukiwawczych. Podkreśliła, że teza jej wystąpienia jest antytezą wystąpień prof. Bożenny Bojar, która wielokrotnie w ostatnich latach przepowiadała zmierzch i upadek tradycyjnych języków informacyjno-wyszukiwawczych. Zdaniem prof. Woźniak-Kasperek należy brać pod uwagę nie tylko system języka, ale otoczenie w jakim on funkcjonuje. Zasygnalizowano obecność trzech czynników, które mają niewątpliwą wpływ na to, jak wyglądają języki informacyjne, co się z nimi dzieje, jak są oceniane i co należałoby w nich zmienić. Pierwszym z nich jest ilość informacji i nowe obiekty informacyjne, drugim tempo zmian w otaczającej nas rzeczywistości informacyjnej, trzecim – dominacja sieci.

Daje się zaobserwować wzrost informacji w postaci cyfrowej, ale też analogowej, pojawiają się dokumenty dynamiczne lub złożone (dominujące w sieci), następuje przesunięcie leksykalne z dokumentu na obiekt informacyjny, którego identyfikacja staje się problemem dla bibliografii. W związku z tym zwrócono uwagę na potencjalną rewizję pojęcia jednostki opisu bibliograficznego czy rzeczowego. Opisując czynnik, jakim jest dominacja sieci, prof. Woźniak-Kasperek położyła nacisk na istnienie tzw. paradygmatu sieciowego. Podkreśliła, że podstawą efektywnego funkcjonowania bibliotek jest integracja zasobów, zarówno w skali mikro (sieć wewnętrzna), jak i integracja bibliotek z siecią WWW. Ważnym jest również integracja dwóch typów wyszukiwania: metadanowego, które jest do tej pory domeną bibliotek (opisy bibliograficzne, rzeczowe), oraz wyszukiwania pełnotekstowego. Na uwagę zasługuje również fakt, że informacja w sieci to głównie obraz, nie tekst. Informacja najczęściej zapisana jest w kodzie wizualnym, a nie piśmienniczym, a środowisko bibliotekarskie nie jest dobrze przygotowane do opracowania rzeczowego dokumentów ikonograficznych.

Prof. Woźniak-Kasperek przypomniała również o sztuczności JIW jako ich podstawowej cesze, co często bywa traktowane jako zarzut. Podkreśliła historyczność ról nadawcy (bibliotekarza) i odbiorcy (czytelnika przychodzącego do biblioteki), które były istotne i wyraźnie rozdzielone w momencie powstania JIW. Obecnie granice między rolami rozmyły się, czemu sprzyja m. in. zjawisko Web 2.0. Na koniec prof. Woźniak-Kasperek przedstawiła postulaty optymalizacji JIW, które pozwoliłyby na „uprzyżętnienie” JIW, uczynienie ich efektywniejszymi, sprawniejszymi: opracowanie strategii maksymalnego upraszczania systemów gramatycznych różnych języków informacyjnych przy zachowaniu kontroli słownictwa, zwrócenie uwagi na sposób prezentacji języka, wizualizacje, dopuszczenie użytkowników do pewnych procesów bibliotecznych, tagowanie, zwiększenie znaczenia pełnotekstowości – praktyki dołączania do opisów bibliograficznych i treściowych bogatych informacyjnie abstraktów, z wplataniem w tekst naturalny terminów ze słowników JIW.

Kolejny referat *Subject access in Czechia* wygłosiła Marie Balikova (Národní knihovna České Republiky), która zaprezentowała narzędzia wykorzystywane w opracowaniu rzeczowym i ułatwiające dostęp do treści dokumentów w Czechach. Na początku podkreśliła, że zastosowanie konwencjonalnych Systemów Organizacji Wiedzy (KOS – Knowledge Organization Systems) w nowym środowisku elektronicznych bibliotek to ogromne wyzwanie. Opisała zalety ontologii oraz sieci semantycznej.

Następnie zaprezentowała narzędzia wykorzystywane w opracowaniu rzeczowym i ułatwiające dostęp do treści dokumentów w Czechach. Są to Czeska Kartoteka Wzorcowa (CZENAS) i tzw. Schemat Kategoryzacji Konspektowej (Conspectus Categorization Scheme – CCS).

CZENAS jest systemem opartym na kontrolowanym słownictwie, uwzględniającym relacje pokrewieństwa semantycznego (hierarchiczne, skojarzeniowe) pomiędzy terminami pochodzącymi z języka naturalnego. Kartoteka jest zaprojektowana zarówno dla systemów prekoordynowanych, jak i postkoordynowanych. Struktura słownictwa kontrolowanego jest połączona ze schematem UKD oraz z odpowiednikami angielskimi, pochodzącymi najczęściej z LCSH. Opisana została również struktura rekordu wzorcowego oraz sposoby wyszukiwania w kartotece.

Z kolei metoda konspektowa (*conspectus method*) jest standardem, którego głównym celem jest budowa zbiorów bibliotecznych i dostępu do nich poprzez **charakterystykę zawartości**. Metoda konspektowa była pierwotnie rozwijana w bibliotekach stosujących Klasyfikację Biblioteki Kongresu oraz Klasyfikację Dziesiątą Deweya (KDD). W związku z tym konieczne było dostosowanie konspektu do lokalnych warunków poprzez przełożenie KDD na UKD i ustalenie zgodnej terminologii w języku angielskim i czeskim.

Najważniejsza cecha CCS – dostęp do zasobów informacyjnych poprzez **charakterystykę zawartości** – została użyta do stworzenia i rozwijania uniwersalnej bramy sieciowej (Uniform Information Gateway – UIG), przedmiotowych bram sieciowych (*subject gateways*: KIV, MUS, TECH, ART) i mapy tematycznej zbiorów Narodowej Biblioteki Republiki Czeskiej (Topic Map of the Czech National Library Collection). UIG jest narodowym portalem łączącym dostęp do bibliotecznych usług online czeskich bibliotek.

Ostatni w tej sesji referat pod tytułem *Knowledge Maps: A Novel Way of Presenting Library Collections* wygłosił dr Yaacov Lozowick z Izraela, założyciel i prezydent firmy LeverEdge zajmującej się projektowaniem systemów zarządzania wiedzą w organizacjach. Na przykładzie historii Ruchu Praw Obywatelskich w Stanach Zjednoczonych (African-American Civil Rights Movement) przedstawiony został projekt tzw. mapy wiedzy (*knowledge map*), który mógłby być wykorzystany jako nowy model prezentacji kolekcji bibliotecznej. Jest to model czerpiący nie tylko z zasobów wiedzy danej instytucji, ale też wiedzy jednostkowej, np. bibliotekarza czy specjalisty w danej dziedzinie.

Mapa składa się z trzech części. Na początku znalazły się hasła, jednostki wiedzy, nie tylko tematy, ale też osoby, instytucje, wydarzenia, miejsca, między którymi zachodzą relacje (czasowe, przestrzenne), drugą część stanowi coś w rodzaju encyklopedii, rozwiniętych opisów lub wyjaśnień, dlaczego dany element się tu znalazł. Ostatnia część zawiera listę wyników, czyli to, co posiadają biblioteki (informacje pochodzące z katalogu biblioteki, różnych baz danych lub innych źródeł informacji).

Ideą map wiedzy nie jest rezygnacja z katalogów, lecz dodanie do nich treści oraz wykorzystanie zaawansowanych rozwiązań graficznych, dzięki czemu będzie można tę wiedzę zobrazować. Poza standardową zawartością katalogu mapy wiedzy zawierać będą sformatowaną informację dotyczącą kwestii przedmiotowych: tematów, wątków, autorów, wydawców, wydarzeń, zjawisk itd.

Mapa wiedzy koncentruje się na tematach, łatwo zatem można pokazać na niej różnego rodzaju obiekty: książki, artykuły, filmy, eksponaty, grafikę, nagrania itd. Najważniejszy jest przedmiot wraz z relacjami, a nie jednostka bibliograficzna, jak w katalogu bibliotecznym.

Wszystko to ma służyć pomocą użytkownikowi, wychodząc od wiedzy zgromadzonej w bibliotece, a nie od listy wyników stworzonej w odpowiedzi na zapytanie użytkownika.

Najważniejsze przy tworzeniu mapy wiedzy jest ustalenie priorytetów wyszukiwania informacji, rozpoczęcie pracy od tematów centralnych, zaproszenie specjalistów, którzy podzieliliby się swoją wiedzą oraz skłonienie użytkowników, by również przyłączyli się do projektu.

W drugiej sesji skupiono się na problematyce związanej ze standardami metadanych, wykorzystywanymi w opisie dokumentów dostępnych w środowisku sieciowym. Joanna Potęga z Biblioteki Narodowej w referacie *Metadane w polskich bibliotekach cyfrowych* przedstawiła stan wykorzystania elementów Dublin Core w polskich bibliotekach cyfrowych (analiza przeprowadzona została we współpracy z Agnieszką Wróbel z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie). Potencjał rozszerzonego zestawu elementów Dublin Core (DCMI Metadata Terms), zreferowała Agnieszka Brachfogel w wystąpieniu zatytułowanym: *Terminy metadanych DCMI i możliwości ich wykorzystania w opisie rzeczowym*, zaś Paweł Rygiel (Biblioteka Narodowa) dokonał przeglądu narzędzi opisu rzeczowego oraz punktów dostępu przedmiotowego w zasobach polskich bibliotek cyfrowych. Ważnym podkreślenia problemem jest brak jednolitego systemu opisu rzeczowego oraz nieczytelne zasady działania systemu odpowiedzi w przypadku braku wyników zapytania. Za korzystne rozwiązanie można uznać możliwość dodawania tagów przez użytkowników biblioteki cyfrowej.

Ostatni referat w tej sesji zatytułowany *Narzędzia wyszukiwania w repozytoriach cyfrowych*, został wygłoszony przez Piotra Gawrysiaka z Politechniki Warszawskiej. Autor zwrócił uwagę na „eksplozję informacyjną”, ogromny przyrost informacji dostępnej w Internecie, który nazwał specyficznym repozytorium wiedzy. Określił, czym powinno charakteryzować się repozytorium cyfrowe i przedstawił rozwój technologii odpowiedzialnych za wyszukiwanie informacji w sieci WWW. Podkreślił zalety automatycznej pełnotekstowej analizy zawartości dokumentów, rankingu stron i innych rozwiązań mających na celu usprawnienie wyszukiwania i wychodzących naprzeciw potrzebom informacyjnym użytkowników. Odniósł się również do specyficznych repozytoriów, jakimi są biblioteki cyfrowe: zauważył, że narzędzia wyszukiwawcze w nich zastosowane są trudne w użyciu i nie działają w nich algorytmy wykorzystywane w wyszukiwarkach internetowych (brak hiperlinków, z różnych powodów problemy z dostępem pełnotekstowym).

W ostatniej sesji pierwszego dnia konferencji znalazły się wystąpienia dotyczące doświadczeń instytucji w digitalizowaniu zbiorów i umieszczaniu ich w przestrzeni sieciowej oraz udziału użytkowników w opracowaniu zbiorów. Filip Kwiatek z Narodowego Archiwum Cyfrowego przedstawił doświadczenia NAC w archiwalnym opisie fotografii. Omówił stan obecny kolekcji fotografii, metody ich opisu oraz obecność w przestrzeni wirtualnej. Przybliżył również działania NAC w kierunku usprawnienia dostępu do kolekcji i podkreślił konieczność dalszych prac nad indeksowaniem przedmiotowym oraz współpracą z użytkownikami w zakresie poprawności opisów i weryfikacji informacji zawartych w opisach. Marcin Wilkowski z Ośrodka KARTA zaprezentował nowe projekty Ośrodka KARTA i projekty międzynarodowe, których celem miałyby być m.in. aktywizacja użytkowników zasobów cyfrowych. Zwrócił uwagę na wykorzystanie zjawiska „crowdsourcingu” (czerpanie wiedzy, pomysłów i inspiracji „z tłumu”) przez instytucje posiadające w swoich zbiorach obiekty niezidentyfikowane lub opisane w sposób niewystarczający czy błędny. Poprzez Internet instytucje różnego typu (muzea, galerie, archiwa, biblioteki), które miały problem z takimi obiektami, zwracają się do użytkowników z prośbą o pomoc w weryfikacji danych lub w identyfikacji przedmiotów znajdujących się na fotografiach.

Tematem partycypacji użytkowników w tworzeniu opisów obiektów cyfrowych oraz tworzeniu kolekcji zajęła się również Agnieszka Koszowska z Biblioteki Śląskiej w Katowicach. Przedstawiła ona możliwości niezwykle ciekawego projektu Flickr: The Commons. Różne instytucje umieszczają w tym portalu wybrane kolekcje cyfrowe ze swoich zbiorów. Dzięki komentarzom i nadanym tagom możliwe jest zidentyfikowanie wielu dotąd nierozpoznanych osób, wydarzeń, miejsc. Jest to świetny przykład na to, że instytucje mogą dużo zyskać na udostępnianiu społecznościom internetowym swoich zbiorów i włączeniu użytkowników w proces opracowania, poprzez możliwość dzielenia się wiedzą. Również Kacper Trzaska z Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy zwrócił uwagę na korzyści, ale też zagrożenia społecznościowego kategoryzowania w bibliotekach. Szansy dla systemów społecznego kategoryzowania treści autor upatruje w stosunkowo prostej konstrukcji i większej elastyczności niż w przypadku tradycyjnych systemów klasyfikacji, obniżeniu kosztów organizacji informacji, wglądzie w potrzeby i zachowania informacyjne czytelników i powstaniu

wielu ścieżek dostępu do informacji. Za zagrożenia uznaje polisemię, homografię, brak relacji ekwiwalencji i kojarzeniowych, brak norm i podręczników oraz wypracowanych praktyk działania.

W drugim dniu konferencji odbyły się dwie sesje, z których pierwsza skupiła referaty dotyczące standardów i narzędzi stosowanych w opisie obiektów dziedzictwa kulturowego. Wanda Klenczon z Biblioteki Narodowej dokonała przeglądu międzynarodowych standardów opisu: norm, schematów metadanych, zaleceń, formatów, słowników. Omówiła ich podstawowe cechy i przykłady zastosowania. Podkreśliła znaczenie CIDOC Conceptual Reference Model (CIDOC CRM), w 2006 r. ustanowionego jako norma ISO obiektowego modelu danych dokumentacyjnych, opracowanego przez ICOM-CIDOC (International Committee for Documentation of the International Council of Museums). Jest to formalna ontologia (zapis zbioru pojęć i relacji między nimi), umożliwiająca integrację i wymianę danych z różnych zasobów informacji o obiektach dziedzictwa kulturowego. Autorka zaznaczyła również problem niedostrzegania międzynarodowych standardów opisu obiektów przez polskie środowisko muzealne.

W referacie *Standaryzacja metadanych w muzealnictwie. Problemy i doświadczenia* Piotr P. Czyż i Marcin Romeyko-Hurko (Muzeum Narodowe w Warszawie) na przykładzie własnych doświadczeń przedstawili kłopoty, z jakimi borykają się muzea zamierzające digitalizować swoje kolekcje, zwrócili też uwagę na ogromne zróżnicowanie obiektów kolekcjonowanych w muzeach i trudności z wprowadzeniem jednolitego systemu organizacji wiedzy. Scharakteryzowali problemy środowiska muzealnego w zakresie opracowania i udostępniania zbiorów cyfrowych: atomizację, rozproszenie przedsięwzięć lokalnych, ryzyko dublowania prac standaryzacyjnych, bariery w zarządzaniu informacją o zbiorach muzealnych (współpraca naukowa), utrudnienie integracji zasobów i tworzenia repozytoriów, heterogeniczność źródeł terminów oraz niekompatybilność JIW.

Z kolei Agnieszka Seidel-Grzesińska oraz Ksenia Stanicka-Brzezicka z Uniwersytetu Wrocławskiego opisały prace nad *Tezaurusem dziedzictwa kulturowego*, które prowadzone są w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego. W ostatnim referacie w tej sesji Marcin Roszkowski zaprezentował ideę Simple Knowledge Organization Systems (SKOS), przybliżył założenia SKOS jako formalnego języka prezentacji struktury języków informacyjnych oraz przedstawił praktyczne przykłady jego zastosowania.

Trzy referaty w sesji ostatniej miały na celu zaprezentowanie wyników badań zachowań informacyjnych użytkowników zasobów bibliotek cyfrowych. Wojciech Kowalewski (Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie) wygłosił referat pod tytułem: *Analiza statystyk wyszukiwawczych na przykładzie Małopolskiej Biblioteki Cyfrowej*, w którym opisał profil biblioteki cyfrowej i dokonał analizy formy zapytań oraz strategii wyszukiwawczych użytkowników biblioteki. Na ich podstawie spróbował wydzielić kilka grup użytkowników: czytelnicy spoza regionu, skupieni wokół zbiorów cyfrowych dotyczących ogólnie rozumianej dziedziny nauk humanistycznych (tematyka literacko-naukowa, kulturalna, społeczna, polityczna, filozoficzna i inne), „przypadkowi” internauci, poszukujący informacji doraźnej (np.: lekarz, praca, auto-serwis), czytelnicy wykorzystujący MBC jako lokalny serwis informacyjno-ogłoszeniowy oferujący branżowe wyszukiwanie firm, in-

stytucji, zakładów pracy, a jednocześnie agregujący opinie „użytkowników”. Konstrukcja niektórych fraz wskazuje, iż wśród przeglądających zasoby MBC są również dzieci i młodzież ucząca się.

Karolina Żernicka (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) zaprezentowała cele i metody badań zachowań i potrzeb informacyjnych użytkowników Biblioteki Europejskiej TEL (The European Library) przeprowadzonych w latach 2007-2009 w ramach projektu TELplus. Badania te polegały na analizie informacji zawartych w formularzach rejestracyjnych i ankietach online użytkowników (*user studies*), aktywności użytkowników na stronie TEL (*log analysis*) oraz statystyki ruchu na stronie TEL.

Stanisław Skórka (Akademia Pedagogiczna w Krakowie) przedstawił problem projektowania architektury informacji katalogu biblioteki, opierając się na wynikach własnych badań zachowań użytkowników. Celem badania było poznanie, w jaki sposób użytkownicy posługują się stroną internetową oraz katalogiem elektronicznym i odpowiedź na pytanie, czy za pomocą witryny biblioteki są w stanie odszukać informacje na temat książek, czasopism lub usług bibliotecznych, a co za tym idzie, czy strona internetowa ułatwia im dostęp do zasobów biblioteki.

Z pozostałych dwóch referatów wystąpienie Danuty Patkaniowskiej (Biblioteka Jagiellońska) dotyczyło opracowania rzeczowego dokumentów w projektowanej Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej, a w prelekcji Doroty Grabowskiej i Małgorzaty Kisilowskiej (Uniwersytet Warszawski) omówione zostały zagadnienia udostępniania cyfrowych zasobów kultury młodym i najmłodszym użytkownikom. Dokonano przeglądu i oceny portali kulturalnych dla dzieci w różnych krajach.

Tematyka referatów i duże zainteresowanie środowiska, nie tylko bibliotecznego, mogą świadczyć o potrzebie mówienia o tego typu zagadnieniach, wymiany doświadczeń różnych instytucji oraz podejmowania prób opracowywania wspólnych rozwiązań dla muzeów, archiwów i bibliotek.

Paweł Rygiel